

Bogdan Michalak

"Papież - Pielgrzym. Jan Paweł II na znaczkach pocztowych świata 1978-1990", Waldemar Chrostowski, Warszawa 1991 : [recenzja]

Collectanea Theologica 62/1, 191-194

1992

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

skie podstawy sensu cierpienia (*Zum anthropologisch-christlichen Sinn des Leidens*).

W kolejnym rozdziale zastanawia się Autor nad konkretną formą cierpienia, jaką jest choroba oraz jej uwarunkowania wynikające z zagrożeń istniejących w świecie, zwłaszcza płynących z otoczenia i środowiska ludzkiego życia. Tym samym zagadnieniem zajmuje się też w rozdziale dziewiątym, gdzie próbuje ukazać właściwą postawę ludzi zdrowych wobec cierpiących, zwłaszcza w sytuacjach granicznych (*Wahrheit am Krankenbett*). Uwzględniając różnorodność poglądów i stanowisk w tej sprawie dochodzi do wniosku, że zatajenie prawdy przed śmiertelnie chorym nie jest postawą właściwą: *Verleugnung ist keine Lösung* (s. 94). Niemniej jednak omawia też następstwa takiej decyzji i formę jej przekazania (*Risiko und Kunst der rechten Information*).

Dziesiąty rozdział poświęcony jest moralnym problemom związanym z ustaleniem momentu i kryterium śmierci (*Moraltheologische Fragen zum Todeszeitpunkt*). Zagadnienie to rozwiązuje poprzez określenie istoty śmierci (*Die Definition des Todes*). Z punktu widzenia filozofii przez śmierć można rozumieć *Ende der personalen Lebensgeschichte* (s. 100). Bardziej precyzyjnie ukazuje się istota śmierci w rozumieniu teologicznym, gdzie życie pojmowane jest *als Begegnung mit Gott und Stellungnahme zu ihm* (s. 101). Życie człowieka trwa tak długo, *wie Bewusstsein und Freiheit andauern* (s. 101). Tak rozumując H. Rotter dochodzi do zdefiniowania śmierci *Wo die Fähigkeit dazu endgültig geschwunden ist, ist das am menschlichen Leben zu Ende, was vor Gott Bedeutung hat* (s. 101). W dalszej kolejności Autor omawia kryteria śmierci (*Kriterien des Todes*), oraz teologiczno-moralną stronę tego zagadnienia (*Moraltheologische Problem*).

Ostatni rozdział książki poświęcony został eutanazji (*Sterbehilfe — Tod auf Wunsch*). Autor dokonuje tu historycznego przeglądu problemu eutanazji (*Die Geschichte der Eutanase*), omawia to zagadnienie od strony psychologicznej (*Sterbehilfe psychologisch gesehen*), prawnej (*Sterbehilfe recht gesehen*) oraz teologicznej (*Sterbehilfe theologisch gesehen*) dokonując moralnej oceny tego typu działania.

Ukazany układ treści omawianej książki dowodzi, że Autor zajmuje się bardzo ważnymi problemami nie tylko z pogranicza medycyny i moralności, ale pogłębia te zagadnienia pod względem filozoficznym i teologicznym. Chodzi mu nie tylko o zwykły opis pewnych form zachowań ludzkich i postępowania służb medycznych, lecz pogłębiona analiza prowadzi do stawiania pytań w umyśle i sumieniu zarówno poszczególnych osób przeżywających bądź też doświadczonych wydarzeniami z dziedziny istoty życia, jego uwarunkowań i celu, jak również lekarzy i innych ludzi, którzy się z tymi problemami stykają w pracy zawodowej. Rozważania swe prowadzi Autor w świetle poglądów katolickiej teologii moralnej. Ukazuje nie czysto osobiste przemyślenia i poglądy, ale podaje rozumienie tych problemów w świetle oficjalnej nauki Kościoła. Taki sposób ujęcia zagadnienia życia pozwala czytelnikowi na prawidłowe i odpowiedzialne kształtowanie swoich poglądów, zgodnie z prawdą objawioną.

ks. Józef Zabielski, Białystok

Ks. Waldemar CHROSTOWSKI, *Papież — Pielgrzym. Jan Paweł II na znaczkach pocztowych świata 1978—1990*, wyd. II, Biblioteka Przeglądu Powszechnego 8, Oficyna Przeglądu Powszechnego, Warszawa 1991, s. 254 (w tym 100 s. ilustr.).

Zasługę wprowadzenia pierwszego znaczka do obiegu pocztowego — co miało miejsce 6 maja 1840 roku — przypisuje się Sir Rowlandowi Hillowi (1795—1879), nauczycielowi wiejskiemu, a następnie urzędnikowi w służbie pocztowej. Wynalezienie znaczka uznano za wydarzenie dużej wagi, skoro

Hilla pogrzebano wśród wielkich synów Anglii w Opactwie Westminsterkim. Śladem poczty brytyjskiej poszły inne kraje, wydając znaczki pocztowe głównie z podobiznami panujących. Pierwszy znaczek o tematyce religijnej ukazał się 1 stycznia 1852 roku w Państwie Kościelnym i przedstawiał godło papieskie: tiarę i klucz św. Piotra. W 1871 roku wydano na Węgrzech znaczek z koroną św. Stefana, w roku 1896 w Belgii trzy znaczki wyobrażające św. Mikołaja — patrona Brukseli, a 17 listopada 1918 roku polski znaczek z figurą Zygmunta III Wazy z kolumny stojącej na Placu Zamkowym w Warszawie. Twórca tego pomnika, Konstanty Tencalla, przedstawił króla z ogromnym krzyżem w lewej ręce i z szablą w prawej jako obrońcę Kościoła i pogromcę wrogów Rzeczypospolitej.

Wraz z wprowadzeniem do obiegu znaczka pocztowego narodziła się filatelistyka. Z czasem wyodrębniło się kolekcjonerstwo tematyczne. Na pierwsze lata XX wieku przypadają początki zbierania znaków pocztowych o tematyce religijnej, o czym świadczy obszerny artykuł Jacopo Gelli'ego z roku 1903. Jednak dopiero od roku 1942 datuje się zorganizowane kolekcjonowanie i rozpowszechnianie znaczków z motywami religijnymi. Niestrudzonymi propagatorami idei „apostolstwa przez znaczki pocztowe” (*Briefmarken künden Christus*) byli niemieccy franciszkanie — o. Gabriel Schmidt OFM (1887—1965) i o. Clemens Anheuser OFM (1897—1968), faktyczni inicjatorzy nowego ruchu filatelistycznego w Europie, którzy swoją działalność prowadzili mimo nazistowskich zakazów, mając świadomość prawdy, że filatelistyka nie tylko zaspokaja wrodzone skłonności zbieraczy, ale pełni też funkcję kulturotwórczą. Obaj franciszkanie wiedzieli o tym, że racjonalne zbieranie, oparte na podstawach naukowych, wiąże jednostkę ze zgrupowanymi przedmiotami w sposób trwały, a w przypadku kolekcjonowania znaczków pocztowych o tematyce religijnej jest źródłem informacji, przyczynia się do religijnego wykształcenia zbieracza i pobudza jego zainteresowania problematyką religijną.

Idea zbierania znaczków pocztowych o motywach religijnych szybko rozprzestrzeniła się w różnych krajach Europy. Powstały stowarzyszenia, które przybrały imię świętego Gabriela. W roku 1953 utworzono Świątową Federację Stowarzyszeń „Święty Gabriel”, która zrzesza obecnie 25 związków i klubów krajowych, realizując myśl św. Pawła Apostoła wyrażoną w Liście do Filipian: „na wszelki sposób rozgłaszać Chrystusa” (Flp 1,18) i propagując przekonanie, że znaki pocztowe są autentycznymi głosicielami idei chrześcijańskich w świecie.

Katologi i wystawy filatelistyczne uświadamiają zbieraczom i zwiedzającym, jak bogato reprezentowana jest tematyka religijna na znakach pocztowych. Znajdujemy na nich wizerunki Chrystusa, Matki Bożej, świętych i duchownych oraz malarstwo, rzeźbę i architekturę sakralną. Odzwierciedlenie w emisjach administracji pocztowych na całym świecie znajduje także pontyfikat Jana Pawła II, a zwłaszcza jego podróże pastoralne. Począwszy od pierwszego wydania przedstawiającego „polskiego” papieża na znaczku Gabonu z 1979 roku, filatelistyczne „papalia” stały się przedmiotem kolekcjonowania na całym świecie, a zwłaszcza w Polsce. Z czasem wzrosło zapotrzebowanie na skatalogowanie i szczegółowy opis tych emisji. Dzieła dokonał ks. Waldemar Chrostowski. Na kilka tygodni przed czwartą pielgrzymką Ojca Świętego do Polski w 1991 roku ukazało się drugie wydanie jego pracy. Zawiera ono w porównaniu z pierwszą edycją — która ukazała się w 1988 roku — dość liczne zmiany i uzupełnienia.

Konstrukcja książki jest logiczna i przejrzysta. Treść pracy — poza wstępem, aneksami w postaci zestawień tabelarycznych, streszczeniem w języku angielskim — zawarta jest w trzech powiązanych między sobą w integralną całość częściach.

Książkę rozpoczyna część wyszczególniająca wszystkie znaczki, bloki i arkusiki związane z pontyfikatem Jana Pawła II. Część druga obejmuje

wieloaspektowe omówienie walorów wymienionych w części pierwszej oraz cztery sumaryczne wykazy: 1. zestawienie emisji papieskich, 2. wykaz państw i terytoriów emitujących znaczki z wyszczególnieniem zarządów pocztowych, które wydały walory nawiązujące do Jana Pawła II, 3. wykaz krajów, które odwiedził Ojciec Święty podczas zagranicznych pielgrzymek w latach 1978—1990, oraz 4. międzynarodową numerację katalogową.

Na szczególne podkreślenie zasługuje strona edytorska publikacji, zwłaszcza części trzeciej, albumowej, z wysokiej jakości barwnymi reprodukcjami wszystkich omówionych walorów. Autor skatalogował i opisał ponad 430 walorów wydanych przez 74 kraje świata i 4 samodzielne zarządy pocztowe. Filateliści znajdują w publikacji ks. W. Chrostowskiego dużo trudno dostępnych wiadomości. Nie-filateliści, zwłaszcza odnoszący się sceptycznie do tego typu zbieractwa, po zapoznaniu się z książką „Papież pielgrzym”, powinni nabyć przekonanie o tym, że znaczki pocztowe mogą być nośnikami treści teologicznych i czynnikiem ewangelizacji.

Najczęściej powtarzającym się motywem papieskich walorów pocztowych jest podobizna Jana Pawła II. Są to reprodukcje zdjęć wykonanych w różnych momentach pierwszej pielgrzymki. Na znaczkach Dominikany i Irlandii, wydanych w pierwszym roku pontyfikatu Jana Pawła II, wykorzystano zdjęcia z dnia zakończenia konklawe, kiedy nowo wybrany papież ukazał się po raz pierwszy w głównej logii Bazyliki Św. Piotra. Pierwszych dni pontyfikatu dotyczy również znaczek Gabonu z 1979 r., przedstawiający Ojca Świętego w stroju pontyfikalnym podczas intronizacyjnej mszy św., kiedy Papież wypowiedział dewizę swego pontyfikatu: „Otwórzcie drzwi Chrystusowi”. Na znaczkach Ekwadoru, wydanych z okazji Bożego Narodzenia 1980 r., poza fotografią Jana Pawła II, znalazły się reprodukcje zdjęć wykonanych podczas publicznych audiencji papieskich. Papież przykłada ogromne znaczenie do bezpośrednich kontaktów z wiernymi i dobrze się stało, że zauważyli to projektanci znaczków pocztowych. Niewyczerpanym źródłem inspiracji są podróże apostolskie, uważane za zwyczajny środek wypełniania mandatu Namiestnika Chrystusowego. Na licznych walorach ukazano ważne momenty wszystkich podróży pastoralnych. Emisje te stanowią zwięzłą fotograficzną kronikę papieskiego pielgrzymowania. Powtarzający się często gest wyciągniętych ku Papieżowi rąk przekonująco wyraża nadzieje związane z apostolskim pielgrzymowaniem.

Bardzo interesująca jest grupa znaczków, na których uwewnętrzniła się świadomość tego, kim jest papież, oraz взгляд na charakter jego posłannictwa. Emisje o treściach teologicznych zapoczątkowała poczta watykańska wydaniem z dnia 22 marca 1979 roku. Seria składa się z trzech walorów. Na jednym umieszczono herb Papieża, na drugim jego portret, na trzecim reprodukcję rzeźby z frontonu Bazyliki Św. Piotra przedstawiającą spotkanie Chrystusa z Piotrem i gest przekazania kluczy symbolizujących władzę papieską. Jest to wyraźne nawiązanie do epizodu opisanego w Ewangelii św. Mateusza (Mt 16, 13—20) oraz prawdziwie katolicka interpretacja tego, co się wydarzyło 16 października 1978 roku.

Znajomością kwestii pastoralnych wykazali się projektanci trzech znaczków wydanych na Wielki Tydzień 1979 roku przez pocztę Dominikany. Na pierwszym widzimy Jezusa óżwigającego krzyż, na drugim scenę Ukrzyżowania, trzeci zamiast Zmartwychwstania pokazuje Papieża udzielającego wielkanocnego błogosławieństwa „Urbi et Orbi”. W ten sposób podkreślono, że papież jest pierwszym i najważniejszym świadkiem zmartwychwstałego Jezusa i narzędziem rozdzielania jego zbawczych mocy. Podobną koncepcję wykazała watykańska emisja upamiętniająca Rok Święty 1983 stanowiącą zwięzłe przedstawienie nowotestamentowej Historii Zbawienia: Ukrzyżowanie, wyobrażenie Chrystusa Odkupiciela, postać Jana Pawła II i symbol Ducha Świętego. Także tym razem Papieża ukazano jako wiarygodnego świadka Jezusa Chrystusa i pośrednika w rozdzielaniu Jego łask. Znaczące reperkusje

teologiczne ma umieszczenie Jana Pawła II zamiast ewangelicznych Mędrców na jednym ze znaczków bożonarodzeniowej emisji watykańskiej z 1982 roku. Projektant znaczka trafnie zrozumiał charakter pontyfikatu i dokonał odważnego zaktualizowania wydarzenia z Betlejem, które wykracza poza wszelkie uwarunkowania przestrzenne i czasowe.

Papież Jan Paweł II urodził się i wzrastał w klimacie kultu do Matki Bożej i kult ten uczynił treścią swojego życia oraz działania. W tym kontekście zrozumiałym jest życiowe zawołanie Papieża: *Totus Tuus* oraz symbolika papieskiego herbu. Zwięzłość myśli wyrażonej w herbie papieskim podoba się artystom, którzy herb ten umieścili na znaczkach pocztowych kilkudziesięciu państw. Bardzo często w programie podróży papieskich znajdowały się sanktuaria maryjne, w których Jan Paweł II dawał przykład wielkiej ufności we wstawiennictwo i opiekę Maryi. Sylwetkę Jana Pawła II w zestawieniu z wizerunkami Matki Bożej pokazano na znaczkach Boliwii, Chile, Kolumbii, Paragwaju, Peru, Watykanu i Wenezueli.

Ksiądz Waldemar Chrostowski w książce *Papież pielgrzym* jeszcze raz udowodnił, że wielostronna rola znaczka pocztowego w życiu współczesnego człowieka nie ulega wątpliwości. Znaczek jest nie tylko potwierdzeniem wniesionej opłaty pocztowej, lecz stał się elementem kultury, instrumentem kształcenia oraz czynnikiem ewangelizacji, a nawet wychowania społeczeństwa, nie tylko tej — zresztą niemałej — jego części, która zajmuje się kolekcjonerstwem filatelistycznym. Będąc sztuką wizualną, miniaturowym obrazem, posiadającym siłę estetyczną, potrafi oddziaływać na wszystkie sfery osobowości człowieka, co sprawia, że przekazywane treści zostają nie tylko zmysłowo odebrane, ale również uczuciowo przeżyte. Inną, ważną cechą znaku pocztowego jest, że stanowi on sztukę stosunkowo najszybciej i najwrażliwiej podejmującą sprawy współczesnej rzeczywistości. Podstawowe zakresy szeroko pojętego wychowawczego oddziaływania znaczków pocztowych można sprowadzić do trzech zasadniczych kategorii: 1) rozszerzania wiedzy (w tym wiedzy religijnej) za pomocą kolekcjonerstwa filatelistycznego, 2) kształtowania postaw, 3) organizowania rozrywki. Innymi słowy, występują tu — obok ściśle pocztowej — trzy podstawowe funkcje znaczka, tj. poznawcza, czy też szerszej ujmującej, dydaktyczna, wychowawcza i rozrywkowa. Oczywiście charakterystyczna dla sztuki, a więc i dla znaczka, jest ścisła integracja tych funkcji.

Minęło 150 lat od ukazania się pierwszego znaczka pocztowego. W tym czasie wprowadzono do obiegu setki tysięcy dowodów opłaty za list, będących miniaturowymi dziełami sztuki. Na wielu widnieją motywy religijne; część dokumentuje pontyfikat Jana Pawła II. Są one przedmiotem licznych kolekcji. Ks. Waldemar Chrostowski w swojej książce udowodnił, że znaki pocztowe są nośnikami treści teologicznych i czynnikiem ewangelizacji.

Bogdan Michałak, Poznań

Ks. Henryk SKOROWSKI SDB, *Antropologiczno-etyczne aspekty regionalizmu*, Wydawnictwo Salezjańskie, Warszawa 1990, s. 344.

Książka ta podejmuje aktualne zagadnienie regionalizmu. Składają się na nią: wykaz skrótów (s. 7), wstęp (s. 9—29), cztery rozdziały (s. 30—304), zakończenie (s. 318—324), bibliografia (s. 325—341) oraz streszczenie w języku niemieckim (s. 342—344). Tytuły poszczególnych rozdziałów przedstawiają się następująco: I. Regionalizm jako fenomen specyficznie antropologiczny (s. 30—100); II. Regionalizm jako kategoria aksjologiczna, zabezpieczająca godność osobową człowieka (s. 101—180); III. Regionalizm jako kategoria aksjologiczna, integrująca osobę w innych społecznościach (s. 181—261); IV. Regionalizm jako prawo osoby (s. 262—317).

Jest faktem, że obecnie jesteśmy świadkami renesansu regionalności, określanej zwrotami takimi, jak: „przebudzenie etniczne”, „powrót do korzeni”